

УДК:
316(497.11)(091)

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXII) IX, vol=23
Бр. 1 / 2010.
стр. 273-286.

Љубиша Митровић
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

**СОЦИОЛОГИЈА У СРБИЈИ ИЗМЕЂУ
ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈЕ И
ИНСТРУМЕНТАЛИЗАЦИЈЕ**
**(Кроки о развојној линији и теоријско-истраживачким
оријентацијама у социологији у нас)**

„Остварена у складу с мојим схватањем, социологија би, с једне стране, требало да буде дисциплина која помаже човеково ослобађање. С друге стране, била би циљ по себи, отеловљујући прадавну људску тежњу за сазнавањем самог себе. Ако то није велики захтев, ништа није. Ако то није частан посао, ништа није часно.“

(Алвин Гулднер, За социологију)

Сажетак

У раду, аутор разматра историју развоја социологије као науке у Србији, као и различите истраживачке оријентације у њој. Он посебно анализира утицај трију истраживачких оријентација у социолошкој пракси: теоријско-хуманистичке, институционалистичке и емпијско-аналитичке. У фокусу ауторове анализе је допринос студијске групе за социологију са Филозофског факултета у Београду на развој и афирмацију социологије у Србији.

Аутор истиче потребу веће сарадње наших студијских група и катедри за социологију у Србији као и потребу за професионално удружења социолога, у вези са статусним питањима професије социолога. Ова програмска, али и бројна друга статусна питања ди-

пломираних социолога, захтевају проблематизацију и акцију наших департмана и удружења за социологију.
 Кључне речи: Социологија, истраживачке оријентације, Студијска група за социологију Филозофског факултета у Београду, позив социолога.

СОЦИОЛОГИЈА КАО ИЗДАНАК ГРАЂАНСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ И НАУКА ДРУШТВЕНЕ КРИЗЕ

Социологија је настала из духа просветитељства и грађанске револуције. Како вели Рејмон Арон, француска грађанска револуција изнедрила је две тековине – грађанина, као облик политичке еманципације, и социологију, као израз духовне револуције.¹⁾ Као наука друштвене кризе она је настала најпре у Западној Европи у оквиру националних глобалних друштава, да би се потом транснационално – интернационално ширила целином глобуса тако да данас можемо говорити не само о њеној интернационализацији већ и суштинској глобализацији социологије, у смислу не само квантитативног проширења њеног предмета истраживања, већ и освајања квалитативно новог теоријско-методолошког становишта (у складу са светско-системском теоријом *И. Волерстина*) за разумевање структуре и динамике светског друштва.

Социологија, иако је настала у оквиру научног позитивизма, тежила је да се афирмише као облик критичког мишљења. О томе је, почетком седамдесетих година у својој књизи „*Позив за социологију*„ (1963) *Питер Бергер*, између осталог писао да је она акт цивилизирања ума у нашој епохи што долази из Модерне, те отуда бројна настојања да се она развије као „критика друштва“ (*Т. Ботомор*), као „критичка лектира друштвене праксе“ (*А. Турен*), као и да се повеже са покретима друштвених промена.²⁾

У свом развоју, од настанка до данас, како то истиче Хабермас, социологију као науку друштвене кризе једнако својатају снаге револуције, конзервације и рестаурације.³⁾

У свету су написане сериозне студије о настанку и развоју социологије а посебно о односу социологије и друштвене кризе. У

1) Цитирано према наводу из „*Cahiers Internaux de Sociologie*”, 1953, свеска XIV, стр. 3-4.

2) А. Турен, „*За социологију*“, у књизи *Постиндустријско друштво*, Глобус, Загреб, 1980, стр. 247.

3) Ј. Хабермас, „*Теорија и пракса*“, БИГЗ, Београд, 1980, стр. 300.

овом контексту подсећамо и на одличну студију у нас колеге Владе Милића „Социологија наука друштвене кризе“ (1997).

Међутим, ваља рећи да је развој социологије условљен не само духом кризе, већ и нарастим потребама и изазовима једне епохе, те се стога у њеној научној лабораторији фокусирају како проблеми структуре тако и динамике савременог светског друштва и стално проширују научна поља њених истраживачких захвата и помера хоризонт интердисциплинарних и трансдисциплинарних истраживања. Урлих Бек, између осталог, у својим истраживањима, које можемо назвати *социологијом глобализације*, о социологији говори као о критичкој рефлексiji и транснационалној науци, која је космополитски усмерена на проучавање глобализма и глобализације и њихове последице на савремене друштвене промене. Ален Турен је пак у свом професионалном развоју, у одређивању тежишта предмета социологије и поенте ангажовања социолога, прешао пут од акционалистичке социологије у чијем су средишту истраживања микро друштвених структура, преко друштвених покрета као колективних актера, до истицања значаја еманципације индивидуе и улоге културе у савременим друштвеним променама.

Но, без обзира на различите теоријске оријентације у дефинисању улоге социологије у модерном и постмодерном друштву и на њен различит положај и реалан третман у различитим глобалним системима, у распону од ширења простора за изражавања њеног професионалног идентитета или њену инструментализацију, извесно је да је у условима савремености због дуготрајне кризе социологије и друштва у Америци, Бергер могао закључити у свом раду *Социологија: опозив?* (1992) да је социологија изневерила очекивања.⁴⁾ Идентитет социологије као науке, позива и професије угрожен је данас двема тенденцијама: једна је изражена у форми размрвљеног рада и атомизације у социологији („социологија без друштва“), а друга, кроз њено потискивање увођењем глобологије, мондологије, као трансдисциплинарне, „омнибус науке“ у систем образовања и професионалну поделу рада.

ОСВРТ НА ЛИНИЈУ ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ РАЗВОЈА СОЦИОЛОГИЈЕ У СРБИЈИ

Социологија се у Србији почела развијати између два светска рата, најпре на Правном факултету у Београду, где је формирана

4) П. Бергер, „Sociology: A disinvitation“, in *Society*, November/december, 1992.

прва катедра за социологију 1935. године. Овде је био сконцентриран значајан број научника и истраживача који су се бавили проблематиком историјске социологије, социологијом правних и политичких институција, социологијом села, као и општоторијским проблемима у области социологије (С. Јовановић, Ђ. Тасић, Д. Јовановић, Р. Лукић..., опширније о томе видети у студији М. Митровића „Југословенска Предратна социологија“ (1982).⁵⁾

У послератном развоју друштва Србије, после деценијске владавине хистомата, на отвореним процесима дестаљинизације, и демократизације живота у области културе на универзитетима, настала је дедогматизација и отворен пут борбе за институционализацију социологије као науке. Ко израз преваге те борбе јесте и формирање прве студијске групе за социологију 1959. на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Оснивање и рад ове групе од великог је значаја за развој не само друштвених и хуманистичких наука на београдском универзитету, већ у целој Србији. Њеним оснивањем су положени темељи за развој једне нове хуманистичке науке, која ће утицати на развој критичког духа и систематску едукацију једног новог типа интелигенције која је мање доктринарна а више школована у духу модерне, еманципаторске улоге интелектуалаца у савремености. Учинци овакве мисионарске ангажоване улоге социологије и социолога, који су се едуковали на овој студијској групи биће препознатљиви у предстојећим друштвеним борбама у деценијама до краја 20. века.

У даљим процесима развоја универзитетске мреже у Србији, као израз деметрополизације и демократизације система образовања у Србији, касније ће настати нове студијске групе за социологију: на Филозофском факултету у Нишу (1971) године, у Приштини (1973) и у Новом Саду (1988), (видети о томе опширније у студији Марије Богдановић „Социологија у Југославији: Институционални развој социологије (1990).⁶⁾

5) Опширније видети у :М. Митровић, *Југословенска предратна социологија*, ИИЦ ССО, Београд, 1982.

6) Опширније видети у : М. Богдановић, *Социологија у Југославији: институционални развој социологије*, Институт за социолошка истраживања, ФФ Београд, 1990.

ТЕНДЕНЦИЈЕ И РАСКРШЋА У РАЗВОЈУ СОЦИОЛОГИЈЕ У СРБИЈИ

Развој социологије на Београдском универзитету има не само научно образовни већ и културни значај. Рад ове студијске групе, као расадника социолошке културе, подстакао је формирање социолошких удружења, часописа и других ревија, превођење социолошке литературе са запада, формирање института за социолошка истраживања и спровођење емпиријских истраживања. Такође, подстакнут је процес артикулације и афирмације питања места позива и професије социолога у професионалној подели рада. У овом контексту, наши су социолози својим радовима све више били препознатљиви у раду Светске асоцијације социолога. Дошло је до превођења њихових књига на стране језике. Расла је све богатија библиографија радова из социологије у нас. Интелектуалну снагу ширења критичке мисли чинили су социолози и филозофи, (припадници тзв. критичке интелигенције окупљени око „Праксиса“, Корчуланске школе и Филозофског факултета у Београду), који су предњачили ширином и дубином својих знања; који су утицали на дедогматизацију теоријске мисли у нас, на афирмацију трансдисциплинарног приступа, на упознавање са резултатима модерне научне и филозофске мисли на Западу, као и својом доследношћу у критичкој употреби свог ума у отпору стаљинизму, бирократизму и критици бројних других деформација у социјалистичком самоуправном систему. Ова група професора одиграла је пресудну улогу у формирању критичке антисистемске интелигенције у Србији.

У овом социо-културном контексту, социологија је као нова наука, позив и професија, била разапета између професионализације и инструментализације од стране центара моћи. Критички осврт на педесетогодишњи развој социологије у Србији упућује нас на препознавање најмање три тенденције: 1. схватање социологије као еманципаторске друштвене критике и фактора развоја рационалне критичке свести (по угледу на Турена, Ботомора, Гулднера); 2. практиковање институционалистичке социологије, засноване на нерелевантном, примитивном функционализму, као својеврсни пропагандни коментар текућих закона у функцији „естетизације политичке моћи“; 3. развој аналитичке емпиријске социологије као истраживачке науке о социјалним чињеницама.

Највећи допринос промоцији социологије као критичке науке о друштву и хуманистичког позива у функцији развоја критичке

свести дали су *представници хуманистичке оријентације*. Она је у нас дошла до изражаја седамдесетих година. Њени представници су афирмисали захтев за модерном синтезом сазнања из филозофије, социологије, антропологије и осталих хуманистичких наука, рехабилитовали Марксову теорију отуђења и ослобођења човека, реафирмисали аутентичне вредности Марксовог начела дијалектичког тоталитета и радикалне критике свега постојећег. Сва су ова начела била аплицирана у функцији критике стаљинизма, бирократизма, монопартизма и бројних деформација, проблема и противречности како у грађанском друштву тако и у социјалистичком поретку. На овом фону настала је и рехабилитација, не само принципа ума и слободе, већ и институција грађанске демократије, као и афирмација значаја улоге социологије у развијању рационалне критичке свести у друштву. Речју, из њеног деловања произишла је и употреба социологије као социолошке имагинације и јавног знања за опште добро. Као таква, она је утицала на зрење и формирање критичке свести младе генерације, посебно студената и њихову масовну политизацију у студентском покрету 1968. У судару са снагама поретка и у идеолошким превирањима седамдесетих година, социологија је стигматизирана као „сумњив“ позив, субверзивна професија а један број професора и студената су били санкционисани од стране режима.

Позитивни учинци овакве хуманистичко-еманципаторске оријентације данас се могу мерити низом индикатора: променама у парадигматској субкултури академске заједнице социолога, тј. ширењем теоријског плурализма; афирмацијом интердисциплинарног и трансдисциплинарног приступа у друштвеним наукама; али пре свега, по учинцима на дедогматизацију погледа на свет младе генерације, њено ангажовање у друштвеним променама, формирању антисистемске интелигенције и њеној мобилизаторској снази и утицају на свест актера друштвених промена. Речју, релевантан је утицај представника ове оријентације социолога у нашој култури, академској заједници и друштву. Без обзира на бројне стигматизације (социолога као сумњивог лица), социологија је почела да се афирмише као критичка, хуманистичко-еманципаторска наука о друштву и путевима и могућностима еманципације човека.

Представници тзв. *институционалистичке социологије* у нас неговали су једну врсту догматског марксизма, апологетског функционализма, или како би то А. Гулднер дефинисао „функциона-

лизираног марксизма“ . Они су социологију редуцирали на анцилу текуће политике у служби актуелних центара моћи. На својеврсну публицистичку делатност, у функцији „естетизације политичког простора“; на позитивистичко коментарисање системских закона и идеолошких програмских интенци владајуће партије. На тај начин вршена је идеолошка и политичка мистификација самоуправљања као безконфликтног поретка. Са сваком променом Устава или системских закона видљиво су „дебљали“ учбеници из социологије као пуки коментари у функцији популаризације институционалног поретка. На тај начин социологија је инструментализована за потребе центара моћи, редукована на „инжењерску науку“ о новом друштву и новом човеку. У пракси је била све видљивија њена маргинализација и потискивање у систему образовања, као и њена замена новим „омнибус“ предметом „Марксизам и социјалистичко самоуправљање“.

Трећа тенденција изражена у *емпиријско-аналитичкој оријентацији* дала је највећи допринос професионализацији социологије. Она је следећи налог Војина Милића, једног од утемељивача социологије у нас, о нераздвојивом јединству теоријског и емпиријског елемента у социологији као критичкој науци о модерном друштву и човеку, највише афирмисала социологију као нов позив и нову професију. Иако није многобројна у професионалној подели рада, јер је већина дипломираних социолога радило у просвети, медијима или као аналитичари у тзв. стручним службама центара моћи, ова струја је стрпљивим радом у институтима, предузећима, установама и организацијама, највише учинила за афирмацију процеса професионализације социологије у нас. При чему је наилазила на бројне подругљиве критике о „вулгарном емпиризму“, „сакупљачком раду“ и др. Ова емпиријска истраживања кретала су се од индустријске социологије, социологије села, до социологије политике, културе и социологије свакидашњег живота. У њеном фокусу се нашао регистар бројних питања и проблема: у распону од индустријализације до промена у друштвеној структури; од научно-технолошке револуције до партиципације и самоуправљања; истраживање промена на селу; индустријских односа и расподеле моћи, међунационалних односа и политичких процеса, урбане културе; социјалних неједнакости и социјалне стратификације; положаја омладине и интергенерацијских односа; имплозије социјализма и транзиције.

Оваквим ангажовањем, прекобројних емпиријских социолошких истраживања, представници ове оријентације у социологији као да су добро схватили подругљиву поруку проф. Цветка Костића о „целофанским социолозима“ (који су социологију свели на једну наративну делатност у функцији естетизације политичке моћи „шминкања мртваца“), чиме су преко примењених, развојних и акцијских истраживања извучили позив и професију социолога из окриља „сумњивог лица“ (стигматизоване и прокажене професије) и утирали пут ширењу простора за афирмацију њеног истраживачког идентитета, занатства и мајсторства у савременој подели рада.

Београдска студијска група за социологију можемо рећи да је једнако заслужна како у афирмацији хуманистичке оријентације социологије, тако и аналитичко-емпиријске, те је већина њених кадрова тј. дипломираних социолога са овог департмана, избегла погубним замкама како вулгарног емпиризма тако и практиковања социологије као новог облика идеолошке критике, као и инструментализацији у заводљивим дневно-политичким борбама у последње две деценије.

Учини ли се осврт на социолошку праксеологију од 1990. до 2000. године, у времену кризе и распада СФРЈ, запазиће се извесна осека емпиријских истраживања, као и политизација једног дела социолога у конфронтацијама између позиције и опозиције, као и њихово прегруписавање унутар различитих оријентација као што су: традиционалистичка, апологетска и модернистичка. После петоктобарских промена, на валу неолибералне идеологије, „турбо капитализма,“ и глобализма и ширена стратегије зависне модернизације и транзиције „без социјалне одговорности“, јављају се нови облици идеологизације и инструментализације социологије и социолога. Видљива је појава „бега“ социолога у тзв. аналитичаре, као и под фирмом болоњске реформе атомизација наставних програма из социологије (разбијање дисциплина на курсеве) и потискивање фундаменталних теоријских дисциплина, као и рестрикције хуманистичких садржаја. Стога је врло битно напоменути да се у актуелној реформи избегну погубне замке ефекта размрвљеног рада у социологији као науци да не бисмо репродуковали у пракси оно стање „социологије без друштва“ које је познато из историје развоја социологије. Свесни смо тога да се универзитети као и социологија морају прилагођавати духу времена, али морају и очувати своју аутономију и интегритет у односу на неолиберал-

ну логику тржишног фундаментализма, јер ће у супротном и сами допринети сопственој инструментализацији: да буду продужена рука пастворене моћи савремених корпорација и политике, а не актери научних истраживања и фактори критичке свести.

КРОКИ – СКИЦА О РАЗВОЈУ СОЦИОЛОГИЈЕ У НИШУ

Социологија као посебна студијска група на нишком Универзитету на Филозофском факултету формирана је 1971. године. Пре тога, на Универзитету у Нишу, социологија се предавала као општеобразовни предмет на другим факултетима Универзитета и Нишу. На почетку, студијска група је имала у сталном радном односу три професора и два асистента, док је данас тај број преко двадесет. По структури наставног плана, студиј социологије у Нишу требао је да едукује општи профил социолога са благим нагласком на социологију образовања и културе. У каснијем развоју ове наставне групе остварена је хармонија између општих дисциплина и посебних примењених социологија. У научно-истраживачком погледу (Институт за друштвена истраживања, Институт за социологију и Центар за социолошка истраживања) истраживао је: проблеме индустријских односа и сукобе у привреди региона Ниш, феномен радног морала и апсентизма; регионалну хетерогеност промена друштвене структуре у Србији; здравље и болести школске деце. У последњих петнаестак година социолози са ове студијске групе баве се истраживањем улоге културе у транзицији постсоцијалистичких друштва на Балкану, а посебно културним и међуетничким односима, идентитетима и културом мира на Балкану у процесу евроинтеграција. На свим овим пројектима ангажован је велики број истраживача из земље и иностранства и објављено је преко двадесет зборника и монографија. У теоријском погледу студијска група је значајно опредељена на истраживање места и улоге културе и гекултуре развоја у савременим друштвеним променама.

За разлику од колега и колегиница са Института за социологију Филозофског факултета у Београду који се бави социологијом свакодневног живота, квалитетом живота друштвених група у савремености, негујући претежно структуралистички теоријско-методолошки приступ, социолози окупљени око Центра за социолошка истраживања на Филозофском факултету Универзитета у

Нишу највећим делом следе културалистичку парадигму у истраживању проблема којим се баве.

Студијска група за социологију у Нишу поред обарзовно-наставне и научно-истраживачке улоге, одиграла је и ширу социокултурну функцију у развоју Универзитета у Нишу и југа Србије.

ЗА СОЦИОЛОГИЈУ СОЦИОЛОГИЈЕ

Од малог језгра наставника, асистената и студената из Капетан Мишиног здања, за педесет година од свог оснивања, социологија је порасла у многољудну академску заједницу у Србији. На путу свог професионалног стасања она је прошла трновит пут. Прележала је бројне дечје болести и лутања. Од стигматизације - сумњивог лица и алхемичара бунта и студентске револуције - до аналитичара и естетичара нових структура моћи у условима транзиције и тзв. отвореног друштва у настајању и превирању.

У овом контексту социокултурне динамике југословенског друштва и Србије, социологија се, у потрази за својим професионалним идентитетом, диференцирала на три оријентације:

- а) критичко-хуманистичку;
- б) нормативистичко-институционалистичку;
- ц) емпиријско-аналитичку.

На историји социологије и социологији социологије је да објасни какво је место и улогу социологија имала у појединим фазама развоја југословенског друштва и друштва Србије.

Својевремено је *Бекер* записао – да социолози пасионирано истражују друштвене групе и њихове стилове живота, а нерадо говоре о својој професији и себи. Примена социолошког метода у истраживању наше професије, утрла би пут својеврсној *социологији социологије*, и омогућила би нам да сазнамо какав је био удео унутрашњих фактора научне организације студија социологије, а какав спољних - социокултурних и политичких фактора на развој социологије као науке, позива и професије. И поред неких напора да се истражи развој социологије у нас и напише њена историја - тај задатак као обавеза стоји пред новом генерацијом социолога.⁷⁾

Критичка сазнања о развоју како сазнајне тако и социо-културне функције социологије у нас, у контексту глобалног развоја

7) О социологији социологије, њеном предмету, циљевима и задацима видети опширније у књизи Љ. Митровића „*Социологија*“, Институт за политичке студије, Београд, 1997.

савремене социологије у свету, имала би не само информативну и хагиографску улогу, већ би могла подстицајно деловати у ком правцу данас треба развијати позив и професију социолога.

Савремени мегатрендови глобализације и транзиције савременог друштва имали су одређене импликације на предметно проширење социологије као науке односно *глобализацију саме социологије*. Они су, такође, довели и до појаве *глобологије* као нове трансдисциплинарне науке и професије и глоболога, и до нових факултета и студијских група, стручњака за глобалне процесе који озбиљно конкуришу професионалним претензијама социолога у истраживању савременог друштва. У тој игри професија на тржишту рада, социолози могу лако бити редуцирани на техничаре и аналитичаре за локалну употребу (етносоциологе и етнометодологе микродруштвених структура и локалних заједница).

Други облик потискивања наше професије иде из навалентне позиције политикологије и правних наука у савремености, што је повезано са *успоном неоинституционализма*, као и за појаву нових дисциплина које су везане за нову и идеолошку индоктринацију (у распону од уставног уређења, грађанског васпитања и веронауке). У средњим школама, на пример, у суседној Бугарској, отворено се врши потискивање социологије, увођењем омнибус предмета *Човек и савремени свет*.

Трећа група проблема, која је везана за положај и третман социологије у савремености и о којој треба повести расправу, јесу актуелни *болоњски процеси реформе високог образовања*. Они се, између осталог, манифестују кроз нову тенденцију размрвљеног рада и феномен обнове „*социологије без друштва*“. Наиме, запажа се тенденција уситњавања дисциплина, увођењем нових курсева у наставне планове, потискивањем опште теоријске социологије, али и значаја филозофије, историје социјалних теорија и хуманистичких наука у едукацији студената социологије.

Указујући у скици на нека од ових питања, желео бих да истакнем потребу веће сарадње наших студијских група и катедри за социологију у Србији као и професионалног удружења социолога, у вези са статусним питањима професије социолога. Ова програмска, али и бројна друга статусна питања дипломираних социолога, захтевају проблематизацију и акцију наших департамана и удружења за социологију.

Без обзира на све ове тенденције, које воде оспоравању или минимизирању улоге социологије и социолога у нас, верујем да *позив социолога*, (иако је у кризи - Бергер), није непотребан за рационално сазнавање проблема и могућности развоја савременог друштва.

Социолози су данас распанети између критичке и апологетске функције наше науке и позива. И за њих важи оно упозорење старог Пашића, које се односи на политичаре, о близини или удаљености од ватре моћи и сласти власти, односно да могу да озебу (ако су подаље од њих) и да се опеку (ако су преблизу).

Резимирајући ову распараву о положају и улози социологије и социолога у нас завршио бих је пледоајом - *да социологија треба и мора да остане аналитичка и критичка, еманципаторска наука о човеку и друштву*. У супротном, она постаје пука апологија коју инструментализују центри моћи за своје партикуларне интересе. Овде бих подсетио на *афоризам Ружичке* – ако, због политичке коректности, наставимо да пузимо, хоризонт никада нећемо дотаћи. Само ће пендрек (као метафора за неконтролисану моћ и насиље) поново порастати до неба! А социолози - аналитичари ће народ тешити како је батина, за њихово добро, израсла из раја!

***

Педесет година јубилеја студијске групе за социологију Филозофског факултета Универзитета у Београду прилика је да се каже да је ова група одиграла пионирску улогу у утемељењу социологије као наставно образовне и истраживачке делатности у нашој академској заједници. Да се сумирају резултати и учини подстицај за даљи рад и развој социологије у Србији. Време је да се каже да је социологија „прележала дечије болести“ у свом развоју те да се мора развијати у јединству као теоријско-емпиријска наука о савременом друштву и човеку; као хуманистичка критичка рефлексија о путевима и могућностима еманципације човека у контексту савремених друштвених промена. Њен задатак није само да феноменолошки описује институционални поредак, већ да иза њега открије „невидљиво друштво“, опште и посебне законитости производње друштвених односа и положај друштвених група и индивидуа. Да развијеним системом критичких истраживања (фундаменталних, развојних, примењених) пружи одговор не само на актуелно стање, квалитет живота, систем расподеле друштвене моћи, већ и утре

пут у трагању за алтернативним облицима живота који би омогућили бржу еманципацију човека и друштвени прогрес.

ЛИТЕРАТУРА

- Botomor Tom, *Sociologija kao društvena kritika*, Naprijed, Zagreb, 1997.
- Богдановић Марија, *Социологија у Југославији: институционални развој социологије*, Институт за социолошка истраживања, ФФ Београд, 1990.
- Хабермас Јирген, *Теорија и пракса*, БИГЗ, Београд, 1980.
- Милић Владимир, *Социологија науке друштвене кризе*, Правни факултет Београд, 1997.
- Митровић Милован, *Југословенска предратна социологија*, ИС SSO, Београд, 1982.
- Митровић Љубиша, *Развој друштвених наука у Југославији крајем деведесетих*, Social sciences in southeastern Europe, International social science council, Paris, 2001.
- Turen Alen, *Postindustrijsko društvo (Za sociologiju)*, Globus, Zagreb, 1980.
- Група аутора, *Социологија у Србији 1959 – 2009 – институционални развој*; „Службени гласник“, Београд, 2009.

Ljubisa Mitrovic

SOCIOLOGY IN SERBIA BETWEEN PROFESIONALIZATION AND INSTRUMENTALIZATION

(Sketch of the line of development and theoretical-research orientations in our sociology)

Summary

In this paper, the author discusses the history of the development of sociology as a science in Serbia, as well as different research orientations in it. He pays special attention to the analysis of the influence of three research orientations in sociological praxeology: theoretical-humanistic, institutional, and empirical-analytic one. Author focuses on the contribution of the Department of Sociology at The Philosophical Faculty in Belgrade to the development and affirmation of sociology in Serbia.

The author underlined the need for greater cooperation of our study groups and departments for sociology in Serbia and the need for professional associations of sociologists dealing with the questions regarding the status and profession of sociologists in general. This program oriented questions, as well as other numerous questions regarding the status of graduated sociologists need a thorough analysis

of problems (problematization) and action of our departments and associations for sociology.

Key words: Sociology, research orientations, Department of Sociology at the Philosophical Faculty in Belgrade, calling of a sociologist.

Овај рад је примљен 28. јануара 2010. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 11. фебруара 2010. године.